

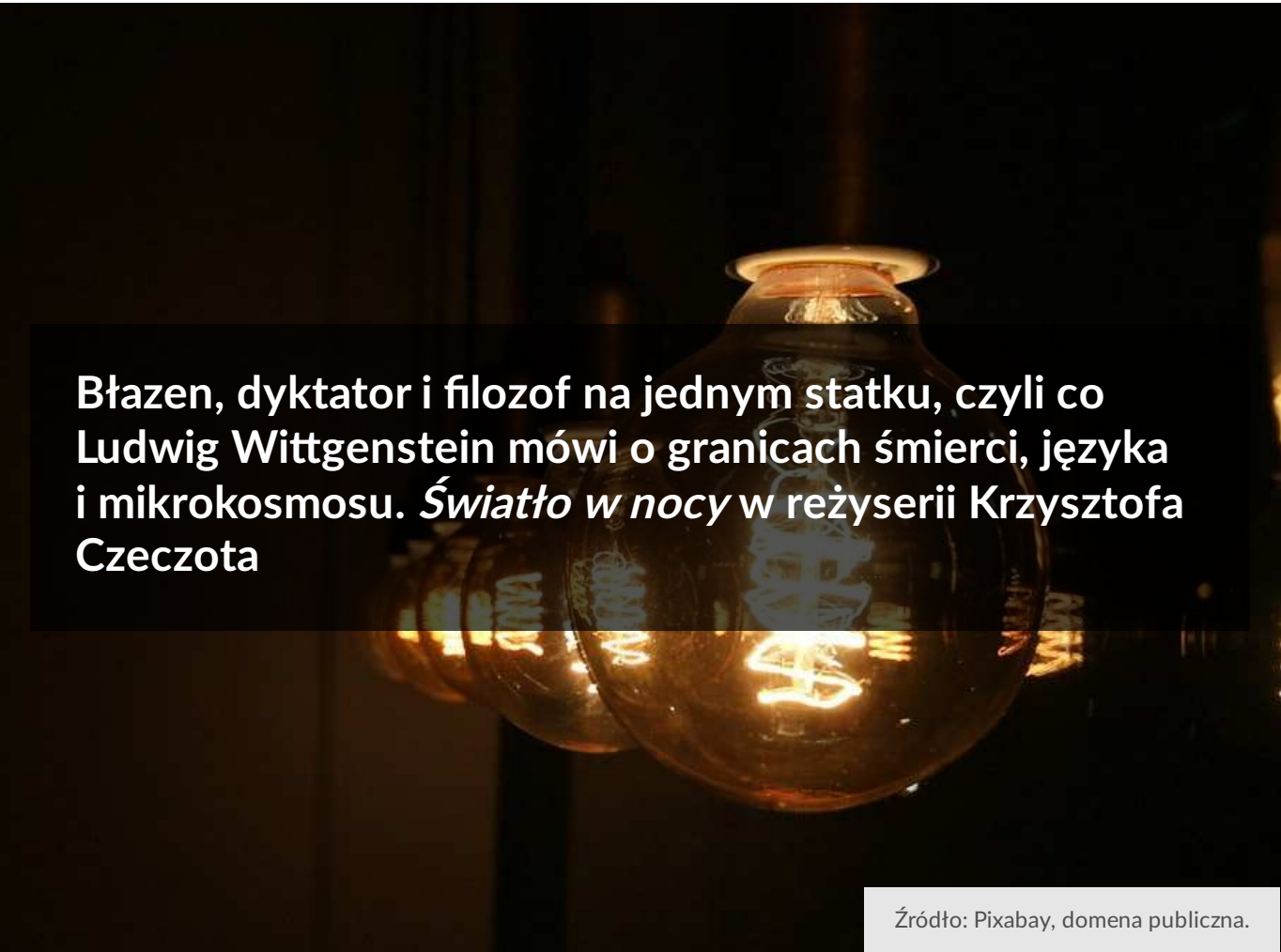

Błazen, dyktator i filozof na jednym statku, czyli co Ludwig Wittgenstein mówi o granicach śmierci, języka i mikrokosmosu. *Światło w nocy* w reżyserii Krzysztofa Czeczota

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Audiobook](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- *Tractatus logico-philosophicus*, Warszawa 1997.
- *Tractatus logico-philosophicus*, Warszawa 1997.
- Patrice Pavis, *Słownik terminów teatralnych*, Wrocław 1998: *błazen*.
- encyklopedia.pwn.pl/haslo/groteska;3908110.html [dostęp 12.08.2020 r.].

Błazen, dyktator i filozof na jednym statku, czyli co Ludwig Wittgenstein mówi o granicach śmierci, języka i mikrokosmosu. *Światło w nocy* w reżyserii Krzysztofa Czeczota

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

Ze spotkania wybitnego myśliciela, który istotnie wpłynął na oblicze współczesnej filozofii, z przyszłym dyktatorem o wąskich horyzontach myślowych, opanowanego żądzą władzy, na pewno obaj wyjdą nieprzekonani. Tym bardziej, że jednego cechuje erudycja intelektualna, otwartość, ciekawość świata i granic poznania, drugiego zaś interesuje jedynie władza nad masami. Oglądając spektakl Teatru Telewizji pt. *Światło w nocy*, można odnieść wrażenie, że w sztuce tej chodzi przede wszystkim o granice: w przypadku filozofa – o granice umysłu, poznania, świata, języka, życia i śmierci, a w przypadku dyktatora – o granice buty, zadęcia i zacietrzewienia.

Temat granic w filozofii Ludwiga Wittgensteina pojawia się dość często. Granice te dotyczą wszystkiego co ludzkie, a więc tego, co daje się pomyśleć i powiedzieć. Dzięki poznawaniu granic ludzkiego myślenia rozszerzamy własne, ciesząc się podmiotowością stanowiącą. To właśnie dzięki nim nabywamy prawa do stanowienia o własnym świecie.

W zrozumieniu słownych potyczek Adolfa i Ludwiga pomaga w sztuce postać Szwejka. Prostego, lecz nie prostackiego poborowego, który chce jedynie przeżyć wojnę. W życiu zaś kieruje się własnym doświadczeniem, wnioskami z wydarzeń, które wyniósł ze swej rodzinnej wsi. Jego błazeńskie anegdoty stanowią znakomity komentarz do tez filozofa i dyktatora, których nie powstydziliby się chór z greckiej tragedii.

Twoje cele

- Zinterpretujesz figury błazna, dyktatora i filozofa obecne w sztuce *Światło w nocy*.

- Zrozumiesz funkcje, jakie pełnią figury błazna, dyktatora i filozofa obecne w sztuce *Światło w nocy*.
- Poznasz wybrane zagadnienia filozofii Ludwiga Wittgensteina, takie jak język i mikrokosmos.
- Scharakteryzujesz bohaterów sztuki, ich światopogląd i postawy życiowe.

Uwaga. Przed lekcją uczniowie powinni zapoznać się ze spektaklem Teatru Telewizji *Światło w nocy* w reżyserii Krzysztofa Czeczota.

Przeczytaj

Dla zainteresowanych

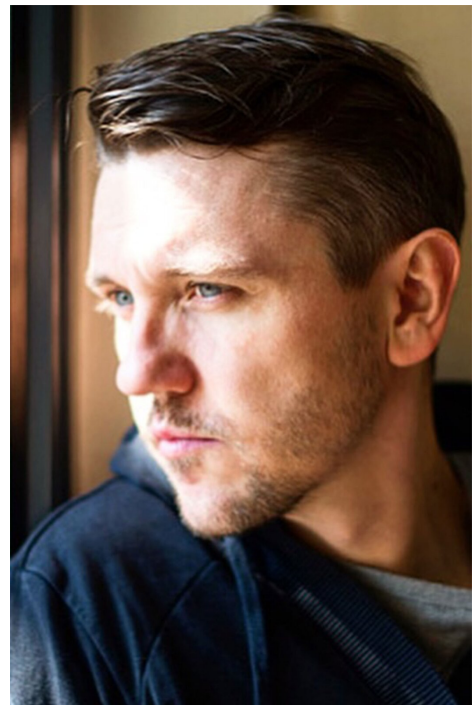
Aby wgłębić się w fabułę spektaklu pt. *Światło w nocy*, zapoznaj się z poniższymi materiałami:

- *Myśl jest to zdanie sensowne*. Ludwig Wittgenstein – poglądy
- Słownik filozoficzny: nazizm

O reżyserze

Krzysztof Czeczot urodził się w 1979 roku w Bytowie. Jest aktorem, dramaturgiem, reżyserem teatralnym i telewizyjnym, a także producentem. Ukończył Państwową Wyższą Szkołę Filmową, Telewizyjną i Teatralną im. Leona Schillera w Łodzi, w której jest dzisiaj wykładowcą. Swą karierę rozpoczynał jako aktor na deskach Teatru Współczesnego w Szczecinie. Później grał w Teatrze Rozmaitości w Warszawie. Jego inscenizacyjny debiut w Teatrze Telewizji to *Miss Hiv* Macieja Kowalewskiego. *Światło w nocy* jest drugą sztuką, którą przeniósł na mały ekran. Píše także książki, które stają się audiobookami, i słuchowiska radiowe. Największą popularność przyniosła mu jednak rola Zenka Martyniuka w filmie *Zenek* z 2020 roku. Wcześniej dał się poznać szerszej publiczności jako aktor w filmach:

Dziewczyny ze Lwowa (2015), *Drogówka* (2012), *Dom zły* (2009), *Głośniej od bomb* (2001).

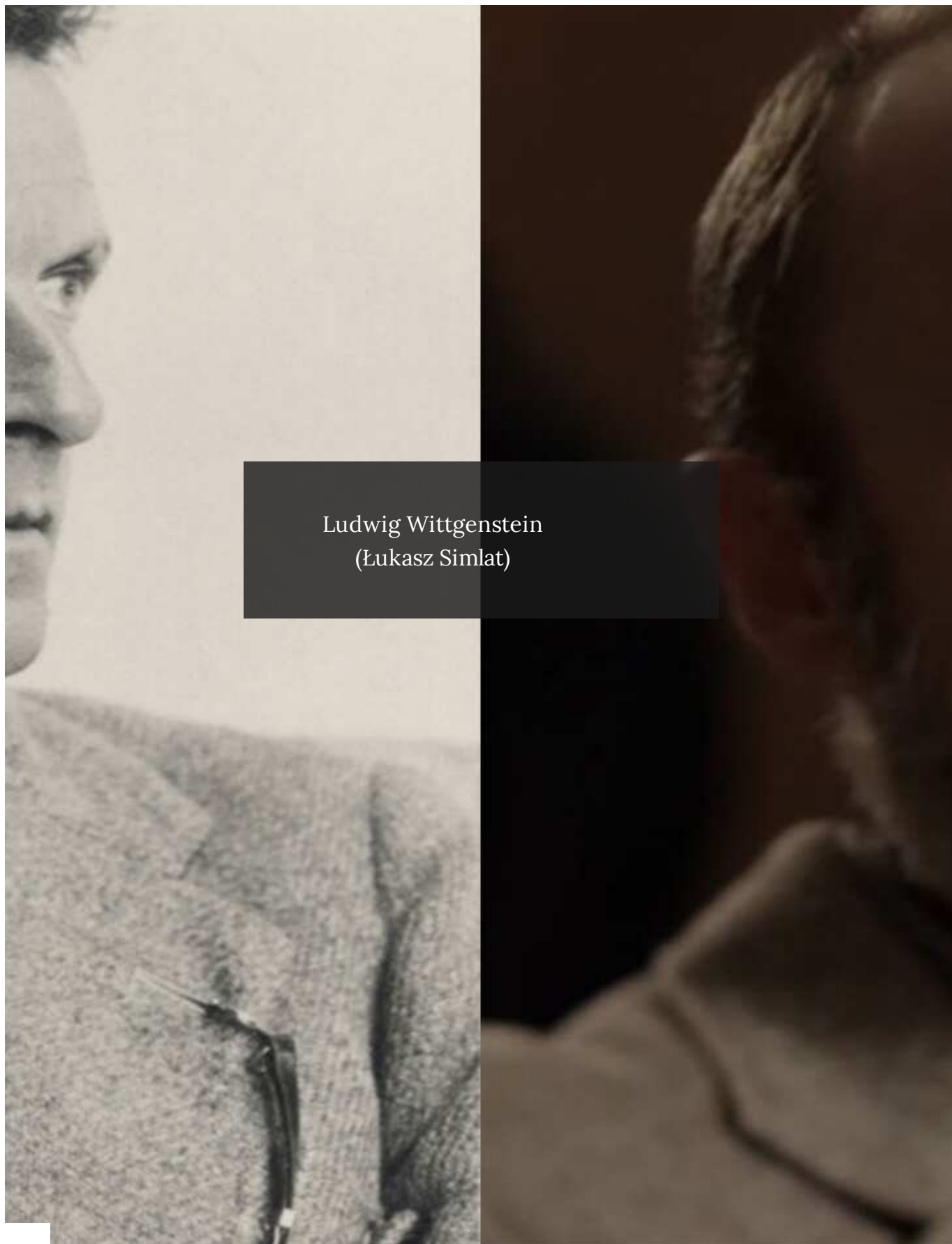

Krzysztof Czeczot, polski aktor, dramaturg, reżyser i producent.

Źródło: PatMak88, Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 4.0.

Główne postacie

Ludwig Wittgenstein
(Łukasz Simlat)

Wprowadzenie do interpretacji spektaklu pt. *Światło w nocy*

Światło w nocy jest sceniczną dysputą filozoficzną pomiędzy filozofem (Ludwigiem Wittgensteinem), przyszłym dyktatorem (Adolfem) oraz poborowym (Szwejkem). Wykorzystanie znanych z kultury i sztuki postaci miało na celu uwypuklenie pewnych cech osobowościowych i światopoglądowych bohaterów. Szwejk pomaga zrozumieć przeciętnemu odbiorcy zawiłe tezy Wittgensteina, a jednocześnie dość prymitywne poglądy Adolfa deprecjonuje, doprowadzając je do absurdu. Choć głównymi przedstawicielami przeciwstawnych światopoglądów są filozof i dyktator, to poborowy jest postacią kluczową, swoistym łącznikiem pomiędzy tym, co **idealistyczno**-filozoficzne, a tym, co płytkie i autorytarne.

Źródło: Narodowy Instytut Audiowizualny, Telewizja Polska S.A., tylko do użytku edukacyjnego.

W sztuce zachowane zostały trzy klasyczne jedności: miejsca, czasu i akcji. Dramat opiera się przede wszystkim na dialogach. To z nich wyłania się obraz światopoglądowy poszczególnych bohaterów. Wypowiedzi Wittgensteina nawiązują do jego najpopularniejszych myśli spisanych w różnych dziełach w formie zawiłych tez filozoficznych. Filozofia Wittgensteina do najprostszych nie należy, a zrozumienie wypowiadanych kwestii dotyczących języka, śmierci, obrazu świata, a przede wszystkim różnych granic w pojmowaniu i postrzeganiu wymaga pewnej kulturowej biegłości. Jednakże skonfrontowanie wypowiedzi filozofa z uzupełnieniami Szwejka i prostymi, może nawet prostackimi poglądami Adolfa czyni obraz komicznym, jeżeli w ogóle kategoria [komizmu](#) jest tu możliwa. Wszak utwór ten ukazuje proces formowania się potwora-dyktatora – Adolfa Hitlera.

Słownik

idealizm

(gr. *eidos* – kształt, wyobrażenie) tu w sensie potocznym: hołdowanie wzniosłym, lecz nierealnym ideałom;

komizm

efekt komiczny uzyskany w utworze artystycznym poprzez sposób przedstawienia postaci, obyczajów lub sytuacji

pacyfizm

(łac. *pacificus* – wprowadzający pokój) pogląd głoszący konieczność zaprzestania i niewszczywania wojen; ruch społeczno-polityczny działający na rzecz utrzymania pokoju, potępiający wszystkie wojny bez względu na ich przyczyny i charakter

pragmatyzm

(gr. *pragma*, *pragmatos* – działanie, czynność) tu w sensie potocznym: postawa polegająca na realistycznej ocenie rzeczywistości i podejmowaniu jedynie takich działań, które gwarantują skuteczność

Polecenie 1

Wysłuchaj biogramów trzech bohaterów sztuki, a następnie napisz, w jakim celu w nocy na statku Goplana spotykają się gefrajter Adolf Schicklgruber, przyszły Adolf Hitler, filozof i wojskowy ochotnik Ludwig Wittgenstein oraz żołnierz cesarsko-królewskiej armii, przyszły dzielny wojak Szwejk. Jaki był cel umieszczenia tych trzech różnych charakterologicznie i światopoglądowo bohaterów w jednym tekście?

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <https://zpe.gov.pl/b/P13rkIFZk>

Ludwig Wittgenstein był austriackim filozofem. Urodził się w 1889 w Wiedniu w zasymilowanej rodzinie pochodzenia żydowskiego. Ludwig uczył się w gimnazjum w Linzu, do którego uczęszczał również Adolf Hitler, studiował w Wyższej Szkole Technicznej w Berlinie, a od 1908 w Manchesterze, gdzie zajmował się głównie inżynierią lotniczą. W 1911 rozpoczął studia filozoficzne na uniwersytecie w Cambridge pod kierunkiem Bertranda Russella, niemal od razu zyskując pozycję jego filozoficznego następcy. W latach 1914–18 odbywał służbę w armii austro-węgierskiej, głównie na terenie Galicji. Po zwolnieniu z obozu jenieckiego, do którego trafił po kapitulacji w 1918 r. Austro-Węgier, odbył szkolenie pedagogiczne w seminarium nauczycielskim w Wiedniu, a następnie pracował jako nauczyciel w wiejskich szkołach. W 1922 ukazał się *Tractatus logico-philosophicus*. Wittgenstein, zgodnie z przekonaniem o definitywnym rozwiązaniu problemów filozoficznych, porzucił uprawianie filozofii. Powrócił do jej uprawiania w 1929 roku. Uzyskał tytuł doktora filozofii, a w 1939 został profesorem filozofii na uniwersytecie w Cambridge. Zmarł w 1951 roku w Cambridge. Pozostawił ponad 20 tysięcy stron notatek i maszynopisów; na ich podstawie zostały wydane liczne tomy jego notatek filozoficznych.

Adolf Hitler urodził się w 1889 w Braunau (Austria). Słabo się uczył w szkole (co było powodem konfliktu z ojcem), nie przystąpił do matury i bez powodzenia ubiegał się o przyjęcie do Akademii Sztuk Pięknych w Wiedniu. Utrzymywał się ze sprzedaży malowanych przez siebie akwarel i pocztówek, przejściowo zarabiał jako pomocnik

murarski. W 1913 wyjechał do Monachium, gdzie bezpośrednio po wybuchu I wojny światowej (1914) jako ochotnik wstąpił do armii niemieckiej i walczył na froncie zachodnim, otrzymał Krzyż Żelazny I i II klasy, dwukrotnie był ranny. W 1919 roku wstąpił do nacjonalistycznej Niemieckiej Partii Robotniczej, a po jej przekształceniu w NSDAP został jej przewodniczącym i przybrał tytuł wodza (Führer). Nieufność wobec Republiki Weimarskiej, obawa przed komunizmem i liberalizmem, pogarszanie się warunków życia w czasie wielkiego kryzysu gospodarczego umożliwiły Hitlerowi zdobycie władzy w legalny sposób. W wyborach do Reichstagu w 1932 roku NSDAP uzyskała 230 mandatów i stała się najsilniejszą partią w parlamencie, a w 1933 roku Hitler został mianowany kanclerzem Rzeszy. Po rozwiązaniu Reichstagu i spaleniu jego gmachu rozpoczął się proces likwidacji państwa prawnego. Za pomocą ustaw Hitler wymusił nadzwyczajne pełnomocnictwa dla rządu, nakazał przeprowadzenie w całym państwie bojkotu Żydów, zakazał działalności wszystkich poza NSDAP partii politycznych i związków zawodowych, odsunął osoby uznane za Żydów odrębnymi normami prawnymi (ustawy norymberskie) od pracy w służbie państwowej, przeprowadził czystkę w szeregach SA, mordując w „nocy długich noży” kierownictwo SA i pozbył się pozostałych przeciwników politycznych. W 1934 roku połączył w swym ręku urząd kanclerza i głowy państwa z funkcją wodza, zreorganizował ogólnoniemiecką policję, powołał Główny Urząd Bezpieczeństwa Rzeszy, umocnił swe zwierzchnictwo nad armią, przystąpił do wcielania w życie programu unowocześnienia armii i zbrojeń. W polityce zagranicznej uspokajał opinię światową, np. przedłużył porozumienie z ZSRR, doprowadził do konkordatu z Watykanem, doprowadził do podpisania przez Polskę i Niemcy deklaracji o niestosowaniu przemocy. Jednocześnie prowadził przygotowania do wojny — doszło do zbliżenia z faszystowskimi Włochami i zawarcia paktu z Japonią. Po przyłączeniu do Rzeszy Zagłębia Saary, zajęciu zdemilitaryzowanej Nadrenii, przyłączeniu do Rzeszy Austrii i rozbiórce Czechosłowacji rozpoczął II wojnę światową napaścią na Polskę. Po początkowych sukcesach wojennych przyszedł czas klęsk. Po załamaniu się frontu wschodniego część społeczeństwa, także część korpusu oficerskiego zaczęła odwracać się od wodza. W obliczu nieuchronnej katastrofy Hitler popełnił samobójstwo 30 kwietnia 1945 roku w bunkrze Kancelarii Rzeszy w Berlinie. Jego ciało, zgodnie z rozkazem, zostało spalone.

Józef Szwejk to tytułowy bohater powieści Jaroslava Haška pt.: *Przygody dobrego wojaka Szwejka podczas wojny światowej*. Szwejk mieszkał w Pradze i trudnił się handlem psami. Czas wolny, którego mu nie brakowało, spędzał na czytaniu „Narodni politiki” lub w szynkach. Lekarze, zarówno cywilni, jak i wojskowi, zgodnie orzekli, że Szwejk był „idiotą z urzędu”, ale po wybuchu I wojny światowej został żołnierzem cesarsko-królewskiej armii i (po pewnych perturbacjach) ordynansem porucznika

Łukasza. Przypadkiem udało mu się przyspieszyć wyjazd swojego przełożonego, i oczywiście swój, na front. Przez pewien czas podążał na bój za monarchię austro-węgierską i Najjaśniejszego Pana Franciszka Józefa I. Dotarł do Kamionki Strumiłowej w Galicji w przededniu bitwy o Sokal. Szwejk stał się symbolem postawy antywojennej, a jednocześnie wykazywał się ogromnym sprytem, poczuciem humoru i mądrością życiową. Szwejk jest postacią fikcyjną. Wittgenstein i Hitler chodzili do tej samej szkoły. Prawdopodobnie nigdy się nie spotkali.

Polecenie 2

Jakie znaczenie przybierają postaci Szwejka, Adolfa i Ludwiga w sztuce *Światło w nocy*?

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Szwejk pełni w sztuce rolę błazna. Które z twierdzeń potwierdzają tę tezę?

☐

Szwejk sarkastycznie sprowadza filozoficzne dysputy do rzeczywistości, przez co ukazuje ich absurdalność w zastanych sytuacjach.

☐

Szwejk pozwala sobie na ironiczne komentarze, które odślaniają prawdę, lecz nie są traktowane poważnie.

☐

Szwejk nie rozumiejąc, co się wokół niego dzieje, opowiada anegdoty i historyjki.

Ćwiczenie 2

Jedna z najbardziej znanych w dziejach kultury audiowizualnej scena parodystyczna dotycząca Adolfa Hitlera pochodzi z filmu *Dyktator* w reż. Charliego Chaplina z 1940 roku. Hitler tańczy w niej z dmuchanym globusem, świetnie się przy tym bawiąc. Zwróć uwagę, jakie hobby ma Adolf Schicklgruber w sztuce *Światło w nocy*. Określ jednym słowem, do jakiego etapu w życiu człowieka odnoszą się twórcy, parodiując Adolfa. Jaki jest tego cel?

Ćwiczenie 3

Jaki jest cel twórców, którzy do opowieści o dyktatorze wprowadzają sceny dziecięcej zabawy dorosłego mężczyzny?

Ćwiczenie 4

Które z wyznaczników osobowości opisują przedstawionego w sztuce Adolfa jako osobę autorytarną?

- ☐ osobowość liberalna i demokratyczna
- ☐ rezygnacja z fatalizmu i wiary w przeznaczenie
- ☐ wysoki poziom empatii
- ☐ umiejętność przeżywania negatywnych emocji bez stresu i zrównoważenie emocjonalne
- ☐ silna potrzeba hierarchiczności: uległość wobec silniejszego, przy jednoczesnym znieważaniu słabszych
- ☐ rozumienie innych i skuteczne przewidywanie ich możliwych zachowań i problemów
- ☐ obsesyjne zainteresowanie seksem
- ☐ ucieczka od refleksji dotyczącej pragnień, potrzeb, uczuć
- ☐ bezkrytyczny stosunek do wyidealizowanego autorytetu własnej grupy
- ☐ stereotypowe postrzeganie relacji społecznych i członków innych grup
- ☐ tendencja do idealizowania obrazu własnej grupy społecznej
- ☐ potępienie słabości i postrzeganie relacji społecznych w kategoriach dominacji i uległości

Ćwiczenie 5

Jakie są przekonania bohaterów dotyczące pojęć woli i wspólnoty? W jaki sposób można je krótko scharakteryzować?

Szwejk

wola jest związana z chęcią działania, lecz nie ma wpływu na świat

Schicklgruber

wspólnota jest siłą człowieka i społeczeństwa

wspólnota to grupa ludzi, która wspólnie spędza czas

Wittgenstein

wspólnota jest wrogiem jednostki

wola jest zależna od człowieka i jest podstawą każdego czynu

wola nie ma żadnego wpływu na działanie

W rozmowie Ludwiga i Adolfa z aktu *Linz* pojawia się prawdopodobnie najśłynniejszy cytat z twórczości Ludwiga Wittgensteina: *Mówiąc w pewnym uproszczeniu. Jeżeli przyjmiemy, że to język wyznacza granice mego świata...* Odwołując się do spektaklu oraz też filozofa, wpisz w górnej części szkieletu, czym zgodnie z wykładnią jest język w ujęciu Ludwiga Wittgensteina, a w dolnej, czym jest w płytkim rozumieniu Adolfa.

“ *Tractatus logico-philosophicus*

5.6 Granice mego języka oznaczają granice mego świata.

5.61 Logika wypełnia świat; granice świata są też jej granicami.

W logice nie można zatem powiedzieć: to a to w świecie jest, a tamtego nie ma.

Znaczyłoby to bowiem na pozór, że wykluczamy pewne możliwości; a tak nie może być, gdyż inaczej logika musiałaby wyjść poza granice świata; musiałaby móc spojrzeć na nie także z drugiej strony.

Czego nie możemy pomyśleć, tego pomyśleć nie możemy; a więc nie możemy też powiedzieć, czego nie możemy pomyśleć.

5.62 Ta uwaga daje klucz do kwestii, jak dalece solipsyzm jest prawdą. To bowiem, co solipsyzm *ma na myśli*, jest całkiem słuszne, tylko nie da się tego *powiedzieć*: to się widzi.

To, że świat jest *moim* światem, uwidacznia się w tym, że granice języka (jedyne go języka, jaki rozumiem) oznaczają granice *mego* świata. Świat i życie to jedno.

Ćwiczenie 7

W rozmowie z przyszłym dyktatorem i Szwejkiem Wittgenstein wypowiada znamienne dla swej filozofii zdanie: „*Mój świat jest pierwszy i jedyny*”. Napisz, w jaki sposób zachowania i wypowiedzi Szwejka potwierdzają (w pewnym uproszczeniu) tezę filozofa.

Ćwiczenie 8

Dopasuj postawę światopoglądową do poszczególnych bohaterów:

autorytaryzm

idealizm

pragmatyzm

Media użyte w ćwiczeniu: Narodowy Instytut Audiowizualny, Telewizja Polska S.A.

Źródło: tylko do użytku edukacyjnego.

Ćwiczenie 9

Uzupełnij piramidy, wskazując cechy charakteru, osobowości i światopoglądu poszczególnych bohaterów.

Media użyte w ćwiczeniu: Narodowy Instytut Audiowizualny, Telewizja Polska S.A.

Źródło: tylko do użytku edukacyjnego.

Dla nauczyciela

Autor: Katarzyna Maćkowska

Przedmiot: Filozofia

Temat: Błazen, dyktator i filozof na jednym statku, czyli co Ludwig Wittgenstein mówi o granicach śmierci, języka i mikrokosmosu. *Światło w nocy* w reżyserii Krzysztofa Czeczota

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres rozszerzony

II. Rozpoznawanie związków między filozofią a innymi działami kultury europejskiej, zwłaszcza między filozofią a sztuką (w tym literaturą piękną), religią i nauką.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji.

Cele operacyjne. Uczeń:

- interpretuje figury błazna, dyktatora i filozofa obecne w sztuce *Światło w nocy*;
- rozpoznaje funkcje figur błazna, dyktatora i filozofa obecnych w sztuce *Światło w nocy*;
- wyjaśnia wybrane zagadnienia filozofii Ludwiga Wittgensteina: śmierci, języka i mikrokosmosu;
- charakteryzuje bohaterów sztuki, ich światopogląd i postawy życiowe.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm;
- nauczanie wyprzedzające.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;

- rozmowa kierowana;
- drama.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Nauczyciel prosi uczniów o zapoznanie się ze spektaklem *Światło w nocy* w reżyserii Krzysztofa Czeczota.

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel loguje się na platformie i na tablicy interaktywnej lub za pomocą rzutnika wyświetla stronę tytułową e-materiału. Następnie prosi wybraną osobę o odczytanie tematu lekcji oraz celów. Wspólne ustalenie kryteriów sukcesu.
2. Krótka rozmowa wprowadzająca w temat lekcji: nauczyciel pyta uczniów o wrażenia ze spektaklu, zadaje pytania mające na celu rozpoznanie, czy zrozumieli przesłanie sztuki, rozpoznają obecne w niej uniwersalne treści i potrafią je odnieść do filozofii Ludwiga Wittgensteina.

Faza realizacyjna:

1. **Drama.** Uczniowie dzielą się na zespoły 4-osobowe. Następnie nauczyciel informuje, że w dalszej pracy będą wykorzystywać metodę dramy w odniesieniu do tematu lekcji, ilustrując problem: *Granice śmierci, języka i mikrokosmosu*.
Każdy zespół ma przygotować krótki reportaż bądź fragment programu informacyjnego, bądź inne źródło po uzgodnieniu z nauczycielem. Uczniowie wcielają się w różne role:
 - dziennikarza-komentatora, który jest przede wszystkim odpowiedzialny za merytoryczną informację,
 - dziennikarza przeprowadzającego wywiad, który powinien zadać interesujące pytania,

- osoby, z którą będzie przeprowadzany wywiad, wcielają się w postać Ludwiga Wittgensteina, Adolfa i Szwejka.

Uczniowie powinni uwzględnić osadzanie sytuacji na osi czasu (mogą to zrobić w merytorycznym wprowadzeniu). Nauczyciel wyznacza ramy czasowe na przygotowanie, po którym następuje odegranie wybranych ról. Na koniec następuje podsumowanie przez nauczyciela oraz w razie potrzeby uzupełnienie przedstawianych informacji.

2. **Praca z multimedium.** Nauczyciel wyświetla na tablicy interaktywnej materiał z sekcji „Audiobook”. Wybrany uczeń odczytuje treść polecenia: *Wysłuchaj biogramów trzech bohaterów sztuki, a następnie napisz, w jakim celu w nocy na statku Goplana spotykają się gefrajter Adolf Schicklgruber, przyszły Adolf Hitler, filozof i wojskowy ochotnik Ludwig Wittgenstein oraz żołnierz cesarsko-królewskiej armii, przyszły dzielny wojak Szwejk. Jaki był cel umieszczenia tych trzech różnych charakterologicznie i światopoglądowo bohaterów w jednym tekście kultury?* Klasa dzieli się na grupy i opracowuje propozycje odpowiedzi. Przedstawiciel wskazanej grupy prezentuje propozycję rozwiązania zadania, a pozostali uczniowie komentują. Nauczyciel w razie potrzeby uzupełnia odpowiedzi uczniów, udzielając im informacji zwrotnej.
3. **Ćwiczenia przedmiotowe.** Uczniowie dobierają się w pary i wykonują ćwiczenia nr 1-4. Następnie konsultują swoje rozwiązania z inną parą uczniów.
4. Uczniowie dobierają się w pary i wykonują ćwiczenia nr 5, 6 i 8. Następnie konsultują swoje rozwiązania z inną parą uczniów.
5. Ostatnie ćwiczenie nr 9 nauczyciel wyświetla uczniom za pomocą tablicy lub rzutnika. Uczniowie pracują w grupach lub całym zespołem klasowym. Nauczyciel prosi wybranego ucznia o uzasadnienie odpowiedzi. W razie potrzeby zaprasza pozostałych uczniów do dyskusji.

Faza podsumowująca:

1. Nauczyciel ponownie wyświetla na tablicy temat lekcji zawarty w sekcji „Wprowadzenie” i inicjuje krótką rozmowę na temat kryteriów sukcesu. Czego się uczniowie nauczyli?
2. Wszyscy uczniowie podsumowują zajęcia, zwracając uwagę na nabyte umiejętności.

Praca domowa:

1. Ćwiczenie nr 7 z sekcji „Sprawdź się”.

Materiały pomocnicze:

- Tatarkiewicz W., *Historia filozofii*, Warszawa 2005.
- Gurczyńska Katarzyna, *Podmiot jako byt otwarty. Problematyka podmiotowości w późnych pismach Wittgensteina*, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2007.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

- Uczniowie mogą wykorzystać medium w sekcji „Audiobook” jako inspirację do przygotowania własnej prezentacji multimedialnej.